

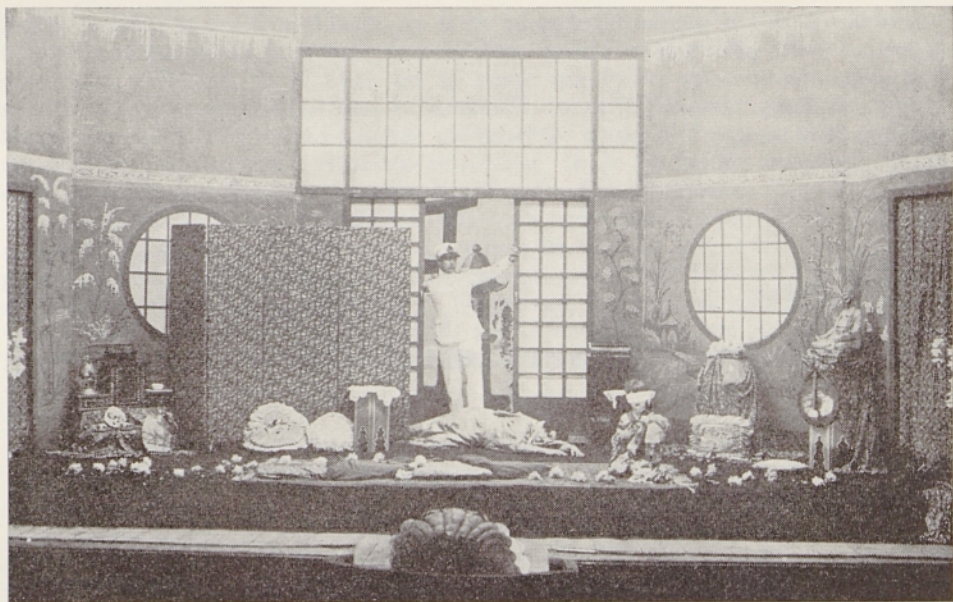
Danilo Gorinšek

Mariborska Opera med obema vojnama

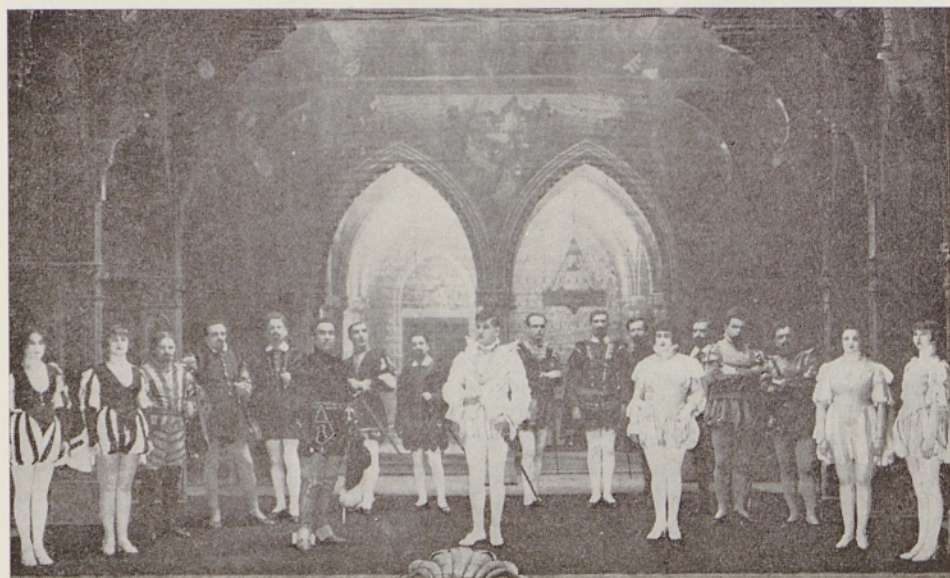
Ko je Hinko Nučič ob sodelovanju gorečih ljubiteljev gledališča na zlasti narodno pa tudi kulturno tako vročih mariborskih tleh ustanovil jeseni 1919 »Narodno gledališče v Mariboru«, je že kar kmalu začel razmišljati tudi o stalni Operi. V prvi sezoni je bila uprizorjena sicer samo Hervéjeva takrat zelo privlačna opereta »Mam'zelle Nitouche« — 1. maja 1920, zato pa je potem v drugi sezoni — 1920/21 — že sledilo kar 12 opernih in operetnih predstav: med operami Blodkova »V vodnjaku«, Suppéjeva »Lepa Galateja« in Parmovi »Ksenija« ter »Stara pesem«, med operetami pa »Ples v Operi«, »Caričine amazonke«, »Jesenski manever«, »Netopir«, ki vselej terja operno zasedbo, »Valčkov čar«, »Boccaccio« in »Orfej v podzemlju«. Ko se je nato v tretji sezoni operno osebje izpopolnilo tako, da so bili vsi glasovi vsaj za tedanje mariborske razmere zasedeni tudi po dvakrat, je steklo mariborsko gledališko glasbeno življenje vse do usodnega aprila 1941, včasih z vzponi, včasih pa tudi s padci in statistika kaže, da je bilo v razmeroma kratki dobi 1920—1941 uprizorjenih kar impozantno število oper in operet — 102 deli! To je skoro 5 glasbenih premier na leto, torej v poprečju več, kot jih včasih nudijo naša operna gledališča in to ob naravnost neprimerno boljših gmotnih in umetniških pogojih danes...

OPERA

Prvi operni premieri v predvojnem mariborskem gledališču sta bili že imenovani »V vodnjaku« in »Lepa Galateja«, obe v enem večeru, 4. januarja 1921. Nato je bilo vse do aprila 1941 uprizorjenih še 37 opernih in 65 operetnih del. Med opernimi deli je bilo 9 jugoslovanskih, 3 slovenska in 25 tujih, povečini del tako imenovanega železnega repertoarja vsakega opernega gledališča: Verdi, Puccini, Gounod, Offenbach, Bizet, Leoncavallo, Mascagni, Massenet, Lortzing, Flotow, Humperdinck, Weber, Kienzl, Maillart, Mozart, Auber, Thomas, Zajc, Foerster, Smetana, Parma, Savin, Ipavic. Celo krstne predstave slovenske opere ni manjkalo. Bila je to »Casanova«, delo dotlej neznanega tržaškega skladatelja Miroslava Sancina na besedilo Alberta Široka. »Stalna« opera mariborskega predvojnega gledališča je trajala žal samo do konca sezone 1927/28, ko so jo

Puccini: Madame Butterfly — 1927

Verdi: Ples v maskah — 1928

Verdi: Ples v maskah — 1928

Parma: Urh, grof celjski — 1928

morali zaradi finančnih težav ukiniti. Vendar je ta prekinitev trajala le eno sezono, do 1929/30, ko je Opera spet oživela. Razlika med »ukinjeno« in spet »oživiljeno« mariborsko Opero v umetniškem oziru ni bila ravno porazna, bila je le v tem, da je tedanji upravnik dr. Brenčič, ki je gledališko barko dolgih 19 let vodil vzgledno tudi v najtežjih časih, po letu 1929 začel angažirati pevce, ki so lahko nastopali razen v operetah tudi v operah, da so vse češče pomagali in peli tudi večje in celo glavne partije v operah celo člani Drame, vsi seveda kar dobri pevci, in da so sestavljali ogrodje tedanjega opernega osebja še naprej pevci, ki so tudi po ukinitvi »stalne« Opere še ostali v Mariboru. Tako je mariborsko gledališče tudi poslej razen operet dajalo včasih po dve operni premieri v sezoni. Edina »napaka«, če lahko tako rečemo, tedanje mariborske Opere je bila v tem, da ni prišlo do uprizoritve kakega ruskega dela — mislili so na »Evgenija Onjegina« — in tudi Wagnerja tedaj še ni bilo slišati, toda vzrok zato je bil pač v večnih finančnih, pa tudi kadrovskih težavah. Sicer pa je Wagnerja mariborska Opera občinstvu kljub kar zadovoljivemu umetniškemu kadru še danes »dolžna«...

OPERETA

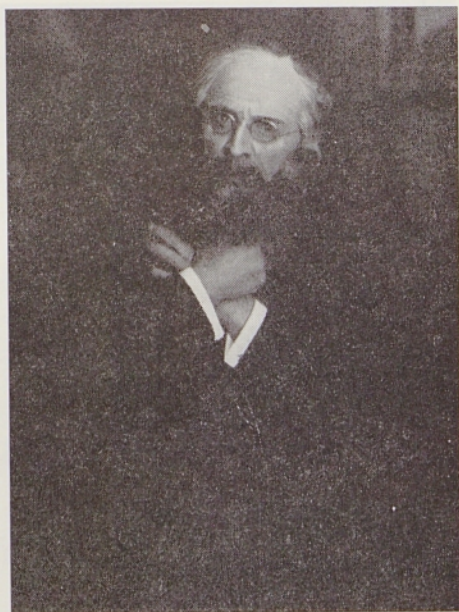
Opereta je bila torej po sezoni 1927/28 glavno glasbeno torišče mariborskega gledališča. Po besedah včasih kar preskromnega tedanjega upravnika dr. Brenčiča je bila »nujno zlo« repertoarja tega gledališča. Vendar vsaj po mojem

Lortzing: Wormski orožar — 1929

Viktor Parma

Rasberger v Mam'zelle Nitouche

Mario Šimenc v Jesenskem manevru

Ančica Mitrovičeva kot Carmen

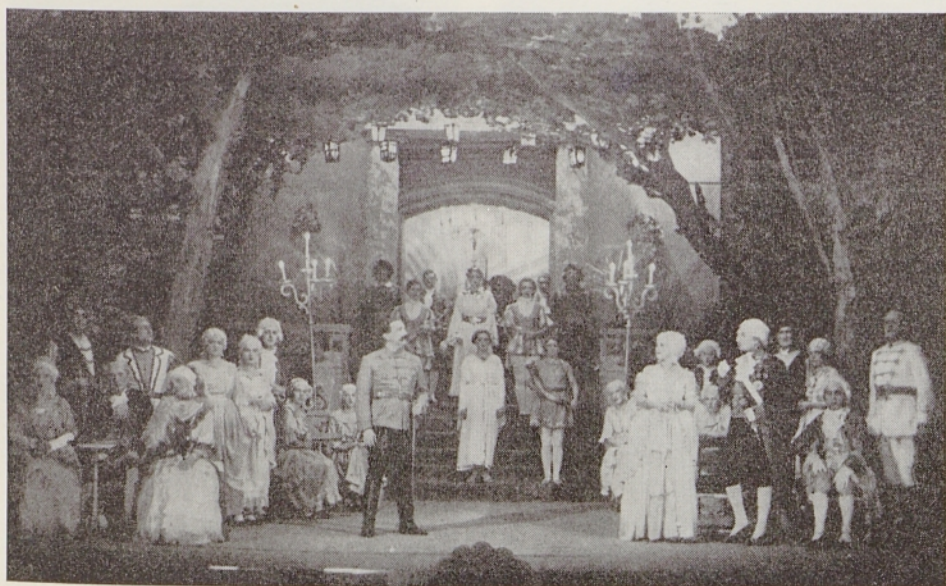

Lortzing: Wormski orožar — 1929

ne kaže na to gledati tako strogo, saj obstajajo tudi umetniško visoko vredne operete, ki vsaj po glasbeni plati skoro nič ne zaostajajo za lažjimi komičnimi operami in so včasih še bolj zahtevne od njih. Tega seveda ne moremo trditi o besedilih, ki so včasih banalna, včasih pa sentimentalna ali sladkobna. Pri omenjenem »nujnem zlu« je treba tudi omeniti, da je prek operet preneki njihov častilec pozneje začel zahajati redno v Opero in Dramo. Za mariborsko Opereto, ki je, kot že omenjeno, od začetka obstoja do začetka II. vojne uprizorila 65 raznih del, 12 jugoslovanskih in 53 tujih, menda res velja, kar nekje omenja sicer kritični upravnik dr. Brenčič, namreč, da je bila menda najboljša Opereta v tedanji Jugoslaviji. Vzrok za to je bil kaj preprost: v drugih gledališčih so po navadi nastopali v pevskih partijah operni pevci, v govornih pa člani opernega zbora, in tako ni moglo priti do zlivanja v enotno operetno in umetniško nemotečo celoto, saj mnogokrat operni solisti niso za opereto primerni že zato, ker opereta terja razen šarmantnega videza še izrazite igralske, plesne in komične prvine, članom opernega zbora, ki so morali nastopati v velikih govornih vlogah, pa je največkrat primanjkovalo igralske nadarjenosti, zlasti pa govorne tehnike. Vsa ta pomanjkljivost pa je v mariborskih operetnih uprizoritvah odpadla, ker so peli pevske partije že za opereto usposobljeni pevci — torej pevci, igralci in plesalci —, medtem ko so vse govorne vloge, od največje do najmanjše, igrali dramski igralci in to prav tako vsi, tudi dramski prvaki. Tako se je nekaj let pred II. vojno iz vsega izcimilo neko že kar »specializirano« in popolnoma uigrano ter na zavidni umetniški ravni stoječe ope-

Albini: Baron Trenk, Gorinškova in Rasberger — 1936

Albini: Baron Trenk — 1936

Erika Druzovičeva, operna subreta

Vekoslav Janko, baritonist

Danica Savinova

*Djuka Trbuhović, operetni režiser
in tenor*

retno osebje, ki je bilo doraslo vsem zahtevam klasične in moderne operete. Repertoar je bil kar se dá raznoličen. Zanimivo je, da niso, kakor ponekod, najbolj »vžigala« klasična operetna dela, kakor so na primer »Netopir«, »Boccaccio« in druga — tu je bil izjema le Straussov »Cigan baron«, ki je v dobrih 20 sezonah mariborske Operete dosegel 45 uprizoritev. Kakor po vseh operetnih gledališčih so seveda nadvse uspele »Grofica Marica«, »Čardaška kneginja«, »Pri treh mladenkah«, »Poljska kri«, »Veseli kmetič«, »Bajadera«, »Dežela smehlaja« in druge operete. Še prav posebno zanimivo je, da se niso nič slabše, če ne še boljše odrezale domače in še posebej češke operete (»Sveti Anton«, »Pod to goro zeleno« — 20 uprizoritev! — in »Navihanka«). Uprizarjanje domačih in slovanskih operet je spadalo med posebej hvale vredno operetno repertoarno politiko dr. Radovana Brenčiča, saj je z njim najprej nadvse uspešno zaviral vdor dunajske operete, ki zlasti zaradi neustreznih besedil ni več spadala v takratni čas, drugič pa je še avstro-ogrske miselnosti polnemu operetnemu občinstvu, ki ga je bilo še kar nekaj, dokazal, da tudi domača in češka opereta ni za v koš, nasprotno: lahko se je popolnoma enakovredno kosala z »uvoženim« operetnim blagom. Še posebej naj tu omenim, da smo prav v času po ukinitvi stalne Opere, torej od leta 1928 naprej, krstili razen ene slovenske opere, kar sedem slovenskih operetnih del, nekatere s kar zavidnim uspehom. Toda o krstnih predstavah bom spregovoril še posebej, prav tako tudi o dirigentih in režiserjih, ki so jim dajali odrsko obliko. Mnogo operet smo uprizarjali pred njihovo ljubljansko uprizoritvijo in tako smo morali veliko del šele prevajati. To so oskrbeli zlasti prof. Srebre, dr. Brenčič, zadnjih 13 let pred vojno pa sva vse še neprevedene operete prevajala v glavnem Pavel Rasberger in jaz.

Strauss: Cigan baron — 1937

Rasberger: Rdeči nageljni — 1937

Verdi: Trubadur — 1938

Sam sem tudi nekatere operete tekstovno priredil in jim dajal bolj aktualno obliko z različnimi satiričnimi dodatki. Kako obsežno delo je včasih morala opraviti mariborska Opera in Opereta, najbolj zgovorno pove podatek, da je bilo samo v sezoni 1924/25 uprizorjenih 14 glasbenih del, 9 oper (!) in 5 operet.

BALET

Samostojnih baletnih večerov mariborska Opera tedaj ni uprizarjala, ker ni bilo za balet posebej angažiranega baletnega osebja. Baletne vloške v operah in operetah so izvajale skoro izključno članice opernega zbora, ki so bile usposobljene tudi za ples. Zadnja leta je bila angažirana primabalerina Gina Jutršnikova, v otroških plesnih točkah pa je nastopala mala Kuzminova, ki je pozneje prešla v ljubljanski balet. Koreograf je bil Anton Harastović, pozneje pa v nekaj operetah Edo Verdonik. V nekaj operah je vodila koreografijo tudi primadona Opere Ančica Mitrovičeva.

Čeprav ni bilo ves čas obstoja predvojne mariborske Opere nobenega samostojnega baletnega večera, pa je bila nekaka zamena zanj uprizoritev Josipa Ipavca pantomime »Možiček«, ki jo je po klavirskem izvlečku za orkester priredil Viktor Parma. Režiser je bil Rudolf Urvalek, koreograf Anton Harastović, za dirigentskim pultom pa se je pojavil prvič upravnik gledališča

Parma: Nečak — 1938

Jiraneč (Gorinšek): Vse za šalo — 1938

Smetana: Prodana nevesta — 1939 (z leve: Čepičeva, Anžlovar, Zamejčeva, Igličeva, Skrbinšek in P. Kovič)

tedanji mariborski dirigent. Prav njemu je uspelo, da je pripeljal v tedanje operno osebje nekaj izvrstnih pevcev, ki so pozneje tudi zunaj jugoslovanskih meja dosegli izredne uspehe. Razen nekaj izjem je Mitrović oddirigiral skoro ves tedanji operni in tudi nekaj operetnega repertoarja, veliko oper je tudi sam režiral. Ob njegovem odhodu je seveda nastala neogibna vrzel, pa tudi vse operno življenje je vsaj za poldrugo sezono popolnoma zamrlo. Kar je bil Andro Mitrović v mariborski Operi, je vsekakor pomenil za Opereto Lojze Herzog, ki se je pojavil v mariborskem gledališču leta 1925 in takoj začel dirigirati operete, ki jih ni dirigiral Mitrović, po njegovem odhodu pa je do 1941 dirigiral skoro vse operete in opere. Bil je garač v pravem pomenu besede, vesten in delaven skoro čez mero. Saj je vse svoje predstave sam skorepitiral, dirigiral in nekaj celo režiral. Ko je dr. Brenčič končno uvidel, da vsega tako ogromnega dela Herzog sam ne zmore, je honorarno zaposlil tedanjega vojaškega kapelnika Josipa Jiranka. Le-ta je bil po rodu Čeh in polnokrven glasbenik-dirigent in skladatelj. Od 1937 dalje je dirigiral nekaj operet, korepitiral tudi balet in uglasbil mnogo odrske glasbe. Tik pred izbruhom II. vojne je še pripravljaval Verdijevo »Traviato«, vendar ni več prišlo do uprizoritve. Omenim naj še, da se je pojavil za mariborskim dirigentskim pultom tudi znani skladatelj Marjan Kozina, ki je bil tedaj ravnatelj mariborske Glasbene matice. Dirigiral je krstno predstavo svoje operete »Majda«.

REŽISERJI

Če je bilo v tedanjem času dirigentov mariborske Opere in Operete veliko, je bilo še mnogo več režiserjev. Zlasti v prvem obdobju. Saj so režirali Rado Železnik, Josip Povhe, Rudolf Urvalek, Andro Mitrović, Lojze Herzog, Pavel Rasberger, Djuka Trbuhović, Emil Rumpel, Kurt Bachmann, Ciril Bratuž, nekaj operet in oper pa so tudi režirali dramski člani Vladimir Skrbinšek, Jože Kovič, Milan Košič, Edo Verdonik in celo Bojan Stupica. Največ oper je zrežiral Mitrović, daleč največ operet pa Harastović. Ni namen tega članka oziroma pregleda dela mariborske Opere vrednotiti posamezne takratne ustvarjalce in se za to tudi ne čutim poklicanega, vendar bi v primeru opernih in operetnih režiserjev tega obdobja vsekakor postavil na prvo mesto ravnatelja Opere Andra Mitrovića, ki je vse svoje operne režije izdelal z veliko minucioznostjo in čutom za slog, čeprav je ta dela sočasno tudi glasbeno pripravljaval in dirigiral.

PEVCI

Najprej naj jih navedem po abecednem redu in so v tem seznamu zajeti vsi predvojni člani Narodnega gledališča v Mariboru, ki so nastopali v operah in operetah v pevskih partijah. Izvajalci zgolj govornega dela operet tu torej niso upoštevani, saj so to bili vsi člani Drame, kar jih je le-ta premogla od prve do zadnje sezone in to brez izjeme. Nasprotno pa so vsi člani Opere razen morda šestih, sedmih zlasti v prvih sezonah občasno nastopali tudi v Drami. Seznam pevcev, ki pa lahko da ni do kraja popoln, je takle: Alexa Alojzij, Anžlovar Ivo, Arhipov Boris, Barbičeva Elza, Bratuž Ciril, Bukovinčeva Nada, Burja Peter,

Beneš: Navihanka — 1939

Burja Stanko, Čepič Ljuba, Čepič Maks, Fratikova Štefka, Gajeva Ksavera, Gorinšek Danilo, Gorinšek Slava, Govorov Nikolaj, Grom Edo, Harastović Anton, Igličeva Jelka, Ivelja Stjepan, Janko Vekoslav, Jarc Angel, Kamušič Karlo, Kocuvanovna Franja, Kogojeva Mila, Kopač Miro, Kovič Pavle, Kovačičeva Anta, Križ Anton, Križeva Marija, Lubejeva Marica, Medven Bojan, Mezgečeva Slavica, Manoševski Anatol, Mitrovičeva Ančica, Neralić Franjo, Oksanski Aleksander, Ožegovičeva Lucija, Petkova Katica, Petrovski Viktor, Povhe Josip, Rakuša Janko, Rasberger Pavel, Roško Konstantin, Rumpel Emil, Sancin Belizar, Savinova Danica, Severjeva Olga, Skrbinšek Vlado, Skrivanič Ivo, Šimenc Mario, Štagljar Milan, Štamcar Vlado, Šuštarjeva Tončka, Tovornik Franjo, Trbuhović Djuka, Udovičeva Pavla, Urvalek Rudolf, Veldinova Marija, Vladimirovna Herma, Verdonik Edo, Zamejčeva Vida in Zehrer Vilibald. Torej kar 63 pevcev, kar je za dobrih 20 let skoro preveliko število. Tu pa je seveda treba upoštevati nenehno prihajanje in odhajanje raznih pevcev, ki je bilo pogojeno v stalnem nihanju finančne zmogljivosti gledališča, pa tudi v umetniškem interesu posameznih pevcev, ki so seveda ob prvi možnosti sprejemali boljše angažmaje v večjih gledališčih ali pa so zapustili Maribor iz čisto osebnih nagibov. Nekaj pa jih je bilo vsekakor nekoliko prenačljeno odpuščenih. — Naj se pomudim še ob najvidnejših in najboljših pevcih te dobe mariborske Opere, zlasti ob tistih, ki so bili hkrati tudi stebri, na katerih je ležalo glavno breme takratne operno-operetne ustvarjalnosti. Med ženskim osebjem je tu vsekakor dominirala Ančica Mitrovičeva. Bila je pevka izredno lepega in prodornega glasu in takega obsega in barve, da je lahko brez težav pela lirične in dramske partije v sopranski in celo altovski »stroki«. Nastopala je tudi v Drami, saj je bila

Ciril Bratuž, operetni tenor

Franjo Neralić v Rigolettu

Elza Barbičeva, subreta

*Anton Harastović, operetni komik,
režiser (v Grofci Marici)*

hkrati imenitna igralka. Pozneje je bila prvakinja raznih nemških velikih opernih hiš, pri nas pa v ljubljanski Operi in na koncu največ časa v Zagrebu, kjer je končala svojo bleščečo kariero. Potem je tu še Šimenc: čeprav je ta junaški tenor že pred mariborskim angažmajem pel v Trstu, se je začel njegov veliki pevski vzpon v prvih mariborskih opernih sezonah po prvi vojni. Vsak njegov nastop je bil za občinstvo pravo razodetje, saj je s svojimi zmagovitimi višinami občinstvo spravljal v nepopisno navdušenje. Pozneje je dosegel iste, če ne še večje uspehe v Ljubljani, nato se je usidral v Zagrebu, od koder je potem hodil gostovat v vse največje jugoslovanske Opere. Vsekakor je bil Šimenc zlasti v svoji »stroki«¹ nenadkriljiv. V prvi dobi je delovala v mariborski Operi tudi Lucija Ožegovičeva. Bila je altistka velikega formata, po ocenah takratnih strokovnjakov sodeč krasnega in tehnično do skrajnosti izdelanega glasu. Pozneje je tudi ona odšla v Zagreb in se uvrstila med najvidnejše tamošnje pevke. Še pred prihodom Mitrovičeve je pela glavne sopranske partije pri občinstvu še posebej priljubljena pevka očarljivega glasu in videza, ki je bila tudi dobra dramska igralka, Slavica Mezgečeva. Žal je bila zelo kratkovidna, pozneje je opustila pevsko kariero, ki bi jo bila vsekakor privedla med prve slovenske operne pevke. Poročila se je in danes baje živi kot Slava Kraševčeva nekje v Ljubljani. — Med tedanjimi prvimi pevci tudi nikakor ne moremo prezreti Borisa Arhipova, ruskega emigranta, rojenega v carskem Petrogradu. Imel je nadvse božajoč, mehak bariton prelepe barve. Tudi on je postal takoj ljubljeneц marib. opernega občinstva, a je tudi kmalu zapustil Maribor. Pozneje je bil v Splitu, zatem je nastopal v inozemskih velikih opernih hišah, med drugim je bil tudi upravnik Opere v Teheranu. — Pozneje si je dobil veliko simpatij ljubiteljev opere Ljubljančan Peter Burja, tenorist kot zvonček čistega glasu. Kariero je začel v Ljubljani, glasovno pa se je do lepe višine povzpел prav v Mariboru, kjer je ostal do ukinitve Opere leta 1928. Pozneje je odšel na Češko, kjer je pred leti tudi umrl. — Pevka lepih zmogljivosti je bila njegova žena Franja Kocuvanova, lirski sopran. — Edina koloraturka tistega časa je bila prav tako imenitna pevka Herma Vladimirovna, ki je, žal, tudi čez kratek čas zapustila Maribor. — Basist je bil prve čase v svoji stroki že »prekaljeni«² Emil Rumpel, pevec voluminoznega, prodornega glasu izrednega obsega. Tudi on je po nekaj sezonah zapustil Maribor in sprejel angažma v ljubljanski Operi. — Svojevrstno odkritje je pozneje pomenil prihod izvrstnega baritonista Franja Neralića, očeta danes po vsej Evropi znanega basista Tomislava Neralića: Franja Neralića je pripeljal iz Zagreba v Maribor operni ravnatelj Andro Mitrović, ki ga je poznal kot imenitnega koncertnega tenor-baritona še iz Karlovca, Osijeka in Zagreba. Neralić si je takoj osvojil simpatije občinstva, ki mu je prirejalo včasih prave ovacije. Po ukinitvi Opere je ostal v Mariboru in je po ponovni oživitvi Opere sodeloval še dolga leta kot gost. — Vida Zamejic-Kovičeva je po študiju na Dunaju postala članica mariborske Opere leta 1925. Imela je lep, žameten alt in je nastopala tudi po ukinitvi Opere vse do 1941 v operah kot gost, sodelovala pa je tudi v operetah in občasno v dramah. — Ne nazadnje naj v tej družini omenim še Rudolfa Urvaleka, pevca-tenorista in nadvse toplega ter izkušenega igralca, ki je tedaj odpel in odigral izredno veliko število partij, veliko pa je tudi režiral. Bil je Nemec, starejši človek, pa je vseeno vzorno govoril slovenščino. V karakternih vlogah, ki jih je znal prav pretresljivo oblikovati (Veseli kmetič!), je občinstvo včasih pripravil kar do solz. Med ope-

Risto Savin: Lepa Vida — 1939

retniki je bil takrat vsekakor največji umetnik, zato je še danes docela nejasno, kako ga je takratna uprava na koncu enostavno postavila na cesto. Pozneje je na Češkem tragično končal. Tega si mož nikakor ni zaslužil. V tem času je nekaj glavnih operetnih partij odpel Ciril Bratuž. — Operetna subreta jugoslovanskega slovesa je tiste čase postala Marica Lubejeva, ki je pozneje gostovala po vsej Jugoslaviji, bila je članica v Zagrebu in ki ji je Ivo Tijardović »na hrbet« napisal svojo »Malo Floramy«. Pela pa je že tedaj tudi v operah in nastopala v dramah. — Tiste čase se je nenadno povzpela do operetne dive Pavla Udovičeva, ki je precej let nosila operetni repertoar, a je nastopala tudi v operah, kjer je bila kot ustvarjena za Marinko v »Prodani nevesti«. Udovičeva je potem do konca sezone 35/36 pela vse vodilne operetne partije, potem pa je sprejela angažma v osiješki Opereti. — Za Udovičevo je bila angažirana kot operetna diva Jelka Cimermanova-Igličeva, ki je prej prebila že dve sezoni v ljubljanski Operi. Igličeva je bila pravo nasprotje Udovičeve. Če je bila le-ta neprekosljiva v partijah preprostih in zdravih, zlasti kmetijskih žensk (»Prodana nevesta«, »Veseli kmetič«, »Sveti Anton« itd.), je Igličeva uspevala zaradi svoje gracioznosti in uglajenosti predvsem v partijah iz tako imenovanih »višjih slojev«, ki jih je pač v operetni literaturi največ. Igličeva pa je tedaj zelo uspešno nastopala tudi v opernih partijah. — Po odhodu Marice Lubejeve v Zagreb je bila mariborska Opereta nekaj časa brez izrazite subrete. To vrzel je potem največkrat zapolnila Štefka Fratrikova, ki pa je bila bolj operna subreta, pravzaprav že godna za operno primadono. Ko je potem 1931 zapustila Maribor, je to tudi

postala; najprej se je še izpopolnjevala v pevski tehniki, kmalu nato pa je že nastopala v vodilnih opernih partijah v Münchnu in Švici. Živi baje še danes v Švici. — Končno je mariborska opereta dobila v sezoni 1930/31 pravo subreto: živahno, gibko in temperamentno Elzo Barbičevo, rojeno Tržačanko. Vendar je bil tudi njej Maribor samo odskočna deska, saj jo najdemo že v začetku sezone 1938/39 v ljubljanski Operi kot subreto. — Po ukinitvi »stalne« Operje leta 1928 je ena sezona potekla brez stalnega tenorja, gostoval je le nekajkrat Mirko Nerat iz Osijeka. Toda že leta 1929 je bil angažiran zagrebški operetni in operni tenor Stjepan Ivelja, izrazit belkantist tipično italijanske barve. Tudi on je bil verjetno »predober« za Maribor, saj je že 1931 prešel v ljubljansko Opero, pozneje pa je nadaljeval svojo lepo kariero na Češkem in celo na Nizozemskem. — Na mesto Ivelje je stopil pozneje tržaški tenorist Belizar Sancin, odpel zelo uspešno skoro vse vodilne operetne in tudi operne partije, nato je tudi on sprejel leta 1938 angažma v ljubljanski Operi. — Za njim je prišel, spet iz Zagreba, Anatol Manoševski, ki je bil tam že delj časa prvi lirski tenor, a si je želel večje afirmacije. Zanj so bila v Mariboru seveda nadvse ugodna tla in Manoševski si je takoj osvojil občinstvo. V Mariboru je ostal do začetka vojne. — Ko je baritonist Fr. Neralić opustil pevsko kariero, je leta 1937 prišel v Maribor mladi baritonist Ivo Anžlovar, ki pa je leta 1939 tudi odšel v ljubljansko Opero, za njim pa je baritonsko mesto zasedel mlad Mariborčan, absolut zagrebške akademije za glasbo Karlo Kamušič. — Basista mariborska Opera od leta 1928 dalje ni imela stalno angažiranega, a je te partije, tudi vodilne, pel Pavle Kovič, ki ni bil le odličen dramski igralec, temveč tudi zelo dober pevec-basist. — Razen predvsem za Opero in Opereto angažiranega osebja so seveda v vidnih opernih, predvsem pa v glavnih operetnih partijah nastopali tudi dramski igralci, ki so bili nekateri hkrati prav dobri pevci. Tu naj bodo omenjeni med igralkami zlasti Slava Gorinškova, Danica Savinova, Anta Kovačičeva, Olga Severjeva in Katica Petkova, izmed moških pa Anton Harastović, Vlado Skrbinšek, Bojan Medven, Edo Verdonik, Pavel Rasberger, Danilo Gorinšek, Edo Grom, Vekoslav Janko in drugi. Zlasti Janko se je iz začetnega dram, skega igralca najprej razvil v prav dobrega tenorista, pozneje pa je »mutiral« in se je izcimil iz njega eden izmed najboljših jugoslovanskih baritonov, ko je leta 1924 prešel med vodilno osebje ljubljanske Opere. Janko je bil tenor-bariton redko lepega glasu. — Na koncu bodi še omenjeno, da so v velikih in epizodnih opernih in operetnih partijah skoro redno nastopali tudi nekateri člani opernega zbora, ki bi bili zaslužili, da bi bili že takrat postali solisti, predvsem Ljuba Čepičeva, Marija Veldinova, Angel Jarc in Janko Jež.

ZBOR IN ORKESTER

Operni in operetni zbor mariborskega gledališča je bil angažiran le osem mesecev v sezoni — od 1. oktobra do 1. junija — in je njegovo število nihalo med 16 in 22 člani. Vsi razen nekaterih žensk so bili v dopoldanskih urah po raznih službah, nekaj pa je bilo tudi dijakov. Zborovodje so bili dirigenti vsakokratnega uprizorjenega dela. — Orkester so sestavljali godbeniki mariborske vojaške godbe, ki jih je zlasti pri operah okrepilo nekaj znanih mariborskih god-

Lojze Herzog

Pavla Udovičeva

Lubejeva in Gorinšek v Gejši

Herzogova in Anžlovar v Daliboru

benikov. Pri operetnih predstavah je sestavljalo orkester ponavadi od 22 do 24 godbenikov, pri operah pa od 28 do 30. Koncertna mojstra sta bila v glavnem Čeh Klima in Mariborčan Schönherr.

GOSTJE

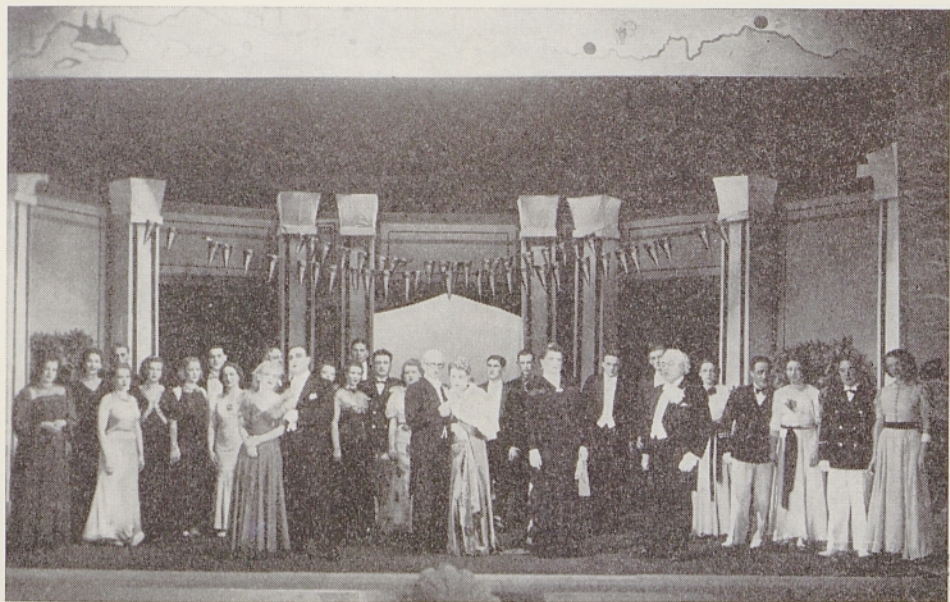
Ker so zlasti večje opere terjale tudi večjo pevsko zasedbo, ki je mariborsko gledališče ni vedno zmoglo, je uprava občasno vabila na gostovanja priznane pevce iz raznih jugoslovanskih gledališč. Bilo pa je tudi nekaj stalnih gostov. Tu mislim predvsem na Alfredo Herzogovo, izredno kultivirano operno pevko, ki je pela vodilne partije v operah »Faust«, »Hoffmannove pripovedke«, »Trubadur«, »Dalibor« in »Aida«. Dvakrat je gostovala in odpela vse uprizoritve ene sezone zagrebška in pozneje graška operna primadona Tinka Vesel-Polla in sicer v operah »Rigoletto« in »Traviata«, vse uprizoritve opere »Ples v maskah« pa je odpela v zadnjih dveh sezonah Vera Majdičeva. Prav tako je tudi vse uprizoritve operete »Vijolica z Montmartra« odpela zagrebška operna subreta, sicer pa Mariborčanka, Erika Druzovičeva, ki je gostovala tudi v opereti »Ples v Savoyu«. Med tedanjimi mariborskimi pevci-amaterji naj tu še posebej omenim Avgusta Živka, ki je večkrat odpel kakšno tenorsko partijo, med njimi tudi večjo v »Daliboru«.

GOSTOVANJA

Posamezni operni in operetni pevci so večkrat gostovali zlasti v Ljubljani, pa tudi v Zagrebu in Osijeku, redno pa je predvojno mariborsko gledališče gostovalo skoro ves čas s celotnimi uprizoritvami zlasti operet v Celju in Ptuju. Sam sem kot gost režiral v ljubljanski Operi Jirankovo opereto na moje besedilo »Vse za šalo«, l. 1939, in tudi gostoval v glavni vlogi.

KRSTNE PREDSTAVE

Zanimivo je, da so bile vse krstne predstave glasbenih del takratne dobe od leta 1932 do začetka vojne, torej v času, ko ni bilo več »stalne« mariborske Opere. Tedaj smo krstili najprej »Casanovo«, opero tržaškega skladatelja Miroslava Sancina. Libreto je napisal Albert Širok, dirigiral je Lojze Herzog, režiral Djuka Trbuhović, posamezne partije pa so peli Sancin, Gorinšek, Gorinškova, Udovičeva, P. Kovič, Barbičeva, Zamejčeva in Medven. — Prav posebno uspešno pa so se odrezale krstne predstave domačih operet, ki so vsaj nekatere dosegle za tedanje čase izredno veliko število uprizoritev. To so bile Kozinova opereta »Majda« na Knaflič-Delakovo besedilo — 10 predstav, Rasbergerjeva opereta na besedilo M. Fischerjeve »Prebrisani amor« — 6 predstav, »Rdeči nageljni« — 14 predstav, »Zaroka na Jadranu« — 11 predstav, Gobčeva opereta na Doboviškovo besedilo »Habakuk« (z Doboviškovim dovoljenjem sem mu skoro vse

Rasberger: Zaroka na Jadranu — 1939

Gobec: Habakuk — 1940

tretje dejanje na novo napisal in opremil z aktualnimi kupleti) — 18 predstav in Jirankova opereta na moje besedilo »Vse za šalo« — 23 predstav. — Poizkus nekake otroške operete pa je bila krstna predstava moje »Rdeče kapice« v sezoni 1931/32 v režiji H. Tomašiča in pod taktirko L. Herzoga.

SKLEP

Ta operni in operetni pregled seveda ni popoln, ker sem razen po svojem razvidu — osebno sem sodeloval v 14 sezonah — črpal preostale podatke iz raznih publicističnih virov, ki žal niso vedno zanesljivi, saj — recimo — Slovenski gledališki leksikon samo med pevci tedanjega mariborskega Narodnega gledališča ne omenja niti vidnih imen kakor recimo Bojana Medvena, Milana Štagljarja, Vlada Štamcarja, med ženskami pa celo ne dolgoletne operetne dive in operne pevke velike kvalitete ter priljubljenosti Pavle Udovičeve, ki je prebila v mariborskem gledališču kar 16 celih sezon!!! In, ko že govorim o pomanjkljivostih — tudi Repertoar slovenskih gledališč izpušča med drugim v zadnji sezoni mariborskega gledališča pred vojno kar dve glasbeni uprizoritvi: opero »Ples v maskah« in opereto »Na cesaričino povelje«. To vse bodi s tem popravljen vsaj v tem zapisu!*

* DODAJAMO ŠE PISMO DANILA GORINŠKA UREDNIKU OB ODDAJI ROKOPISA:

V glavnem sva se vse pomenila po telefonu, zato nimam kaj prida dostavljati. Upam, da sem kolikor toliko izčrpno in pregledno obdelal gradivo in da nisem kaj bistvenega pozabil. Sam sem sodeloval razen v sedmih sezonah ves čas predvojnega mariborskega teatra, vendar sem dobro poznal tudi »vmesne sezone«, saj sem bil večkrat v Mariboru, kjer so mi živeli stari starši. Veliko mi je tudi povedala žena, ki pozna to dobo prav od Nučiča naprej, saj je tedaj redno obiskovala gledališke predstave, od 1921 dalje pa je bila ob treh bratih in sestrah — tedaj so bili v zboru in peli solistične partije kar štirje Čepiči — Ljuba, Mara, Maks in ona — tudi članica zbora, potlej pa je iz Opere in Operete »rotirala« v Dramo. Veliko sem seveda tudi črpal iz raznih gledaliških listov in drugih publikacij, skratka: »dobavil« sem Vam morje podatkov, tako da se mi zdaj ob njih kar vrti v glavi, kolikor mi to seveda ni že prirojeno. Med oziroma nad posameznimi vrsticami je žal tudi nekaj dostavkov in popravkov, ti pa izvirajo iz časa, ki me je preganjal, ko sem Vaše vabilo prejel šele po enomesečnem skrivnostnem romanju. Toda to je poglavje zase, današnji teater in razmere se pač ne dadó niti zdaleč ne primerjati s svoječasnimi, da o kaki vestnosti in čutu odgovornosti rajši ne govorim. Naj bo dosti! Upam, da prejmete prispevek pravočasno in da ne potrebuje posebnih »kirurških« posegov. Ko izide ta številka »Dokumentov«, prosim za 2 izvoda — enega bi rad poslal hčerki v Kragujevac.

In še:

Dodatno k najinemu razgovoru po telefonu, kjer ste mi sporočili, da boste v mojem rokopisu o mariborski Operi odprli nekatere črte, Vas prosim, da tega ne storite pri črti glede krstne predstave Savinove opere »Lepa Vida« — stran rokopisa 12, poglavje »Krstne predstave« — ker sem tu nasedel publikaciji »Pregled dela mariborskega gledališča 1919—1941«, kamor se je ta napačni podatek kdo ve odkod vtihotapil. »Lepa Vida« je bila namreč pred mariborsko uprizoritvijo uprizorjena trikrat oziroma v treh različnih sezonah v ljubljanski Operi.

*Udovičeva in Gorinšek v Kozinovi opereti
Majda*

Lubejeva in Manoševski v Navihanki

*Igličeva in Verdonik v Rasbergerjevih
Rdečih nageljnih*

Pač pa sem šele zdaj dognal nekaj, kar bi lahko pritaknili na drugi strani rokopa na koncu poglavja »Opera«. Prosim torej, da ta podatek še upoštevate: »H kraju naj še omenim, da je operni ravnatelj Andro Mitrovič v sezoni 1924/25 uprizoril Zajčevo opero Nikola Šubić Zrinjski v hrvaškem izvirniku. Torej poizkus, ki ga je v Sloveniji tvegalo samo mariborsko gledališče. (Pred tem je bilo tudi več dramskih del, ki jih je mariborska Drama uprizorila v srbohrvaščini).

Le théâtre de l'Opéra de Maribor entre les deux guerres

Le théâtre professionnel de Maribor commença à donner des représentations lyriques dès sa fondation en 1919. Jusqu'en 1928 il constituait aussi le cadre permanent d'opéras et d'opérettes. Cette année-là, les opéras furent supprimés par manque de moyens financiers. Bien que surtout présentant, jusqu'au début de la Deuxième Guerre mondiale, des opérettes, le théâtre de Maribor réussissait toutefois à donner au moins deux opéras par saison grâce au concours des chanteurs restés à Maribor après la suppression de l'Opéra, des acteurs-chanteurs et d'invités temporaires. L'énorme travail accompli par le théâtre avant la guerre est illustré par le fait que pas moins de 37 opéras et 65 opérettes dont 8 premières slovènes (1 opéra, 7 opérettes) y furent représentés pendant la période, relativement brève, de 1920 à 1941. Parmi les chefs d'orchestre, il faut mentionner en premier lieu Andro Mitrovič, directeur du théâtre de l'Opéra, et Lojze Herzog; les metteurs en scène furent le plus souvent Anton Harastovič, Paval Rasberger, Djura Trbuhovič et Vladimir Skrbinšek. Il faut également mentionner les chanteuses Ančica Mitrovič, Mezgeč, Vladirimov, Kogoj, Kocuvan et Zamejic-Kovič et les chanteurs Šimenc, Arhipov, Janko, Burja, Rumpl, Neralič et Kamušič. Pour les opérettes mentionnons Mmes Udovič, Lubej, Iglič, Barbič, Fratnik et Gorinšek et MM. Bratuž, Urvald, Ivelja, Sancin, Trbuhovič, Manoševski, Harastovič, P. Kovič, Skrbinšek, Verdonik et Gorinšek. Tous ces artistes eurent l'occasion d'interpréter les rôles principaux.